

Záměr na generální údržbu a konzervaci hrací části varhan

Verze X/2022

Mysločovice

Farní kostel Nejsvětější Trojice



Zpracoval: Jan Gottwald

1. Kontaktní údaje

Římskokatolická farnost Mysločovice, IČ: 48471780, 76301 Mysločovice 10

Statutární zástupce: R. D. Michal Šálek, farář, famysločovice@ado.cz, 733741865

Zástupce v technických věcech a kolaudace varhan: Jan Gottwald, organolog Arcidiecése olomoucké, gottwaldjan@seznam.cz, 603185879

Technická administrátorka děkantu: Ing. Ilona Zátopková, tazlin01@ado.cz, 731621180

2. Popis nástroje

Jedná se o dvoumanuálové pneumatické varhany s kuželkovými vzdušnicemi, které postavila fy Karla Zadáka v r. 1985 (op. 23) za pomoci P. Angelika Mičky s použitím dílů různých varhan (Dům umělců ve Zlíně, Rieger-Kloss op. 3100+ z r. 1956; vlastní depozit; nové součásti od fy K. Zadák). Z původního nástroje z r. 1760 se dochovala pouze varhanní skříň; již před současným nástrojem byl disponován se skříňí fabrický nástroj od Vojtěcha Káše z r. 1923, op. 71.

Památková ochrana: varhanní skříň je chráněna jako samostatná movitá KP, číslo rejstříku ÚSKP: 124568. Dále se na ně vztahuje památková ochrana ve smyslu movité součásti nemovité KP – součást kostela Nejsvětější Trojice, číslo rejstříku ÚSKP: 36907/7-1996.

Popis součástí varhan:

Varhanní skříň: rokoková z r. 1760, nepůvodní dekor, prospekt novější, historizující (patrně z r. 1985)

Hrací stůl: typizované fabrické řešení dané firmy; volně stojící před nástrojem s orientací k hlavnímu oltáři; pneumatický, tlakový od K. Zadáka. Žluté plastové sklopkovy v jedné řadě nad II. manuálem, táhla 2 volných kombinací v řadě nad sklopkami, potah kláves: plast, pedál: tvrdé Lg. Tlačítka pod I. manuálem, crescendo válec (mechanický ukazatel) s vypínačem. Varhanní lavice: s mechanicky stavitelnou výškou. Nevhodné obití plechem prahu pedálu a desky nad ním. Vnitřní trubičky z Al a SnPb, zapínání a ovládání zvonů je elektrické (kontakty u kláves – pedál), voltmetr.

Traktura: pneumatická, tlaková. Rozvody v PVC trubičkách (měněno ze SnPb/Al již dříve, mezirelé tlaková.

Vzduchová soustava: magacínový měch s klínovým foukačem starší konstrukce v oddělené místnosti vedle kůru (120x200 cm); regulace vzduchu: záklopka u měchu; nevhodné sání vzduchu z prostoru varhan; samostatný plovákový měch pérový s tremolem pro II. manuál. Elektroventilátor je pomalo-běžný fy Gebrüder Rieger. Rozvody vzduchu: Lg kanály v minimální míře u měchu, dále po varhanách v plastových odpadních rourách, případně fleexo-hadicích. Tlak vzduchu: 85 mm Vs; ladění: 443 Hz/17 C, rovnoměrná teplotura.

Vzdušnice: kuželkové s pneumatickým-tlakovým ovládáním

- I. manuál: podélně uložená s dvojitým relé od fy Rieger-Kloss, C-g3 (gs3-c5 neobsazeno); dále prospektová vzdušnice pro Principál 8' od H a další vzdušnice v postamentu skříňě pro Principál 8'C-B. Ovládání přes mezirelé. Celkem 3 vzdušnice.
- II. manuál: 2 vzdušnice s dvojitým relé, C-g3 od K. Zadáka: za prospektem (8'+4'+4'+2') a v postamentu (3 alikvoty), ovládání přes mezirelé.

- Pedál: 2 vzdušnice s dvojitým relé C-f1, patrně od fy Rieger-Kloss. Podélná pro 2 rejstříky (Sb 16'+Ob 8') a další v okně při zadní stěně kostela pro další 2 rejstříky (obráceně spuštěné Lg píšťaly – viz fotodokumentace), u které se nachází i Zvony s elektrickým ovládním.

Píšťaly: různých proveniencí, fabrické provedení (Rieger-Kloss, K. Zadák a další použité z depozitu P. Mičky); pořadí na vzdušnici za prospektem. Materiál: Zn, SnPb, Lg. Způsob ladění: kroužky a štučky u SnPb a Zn píšťal; zátky. Lg píšťaly na šubry; zátky.

Dispozice

I. manuál, C-g3, 56 kláves a tónů

1. Principál	8'	na 3 vzdušnicích, prospekt
2. Kryt	8'	3
3. Salicionál	8'	1
4. Kvintadena	8'	5
5. Oktáva	4'	4
6. Flétna kopulová	4'	6
7. Celesta	4'	2, 1x
8. Kvinta	2 2/3'	8
9. Roh	2'	9
10. Septero	2 2/7'	10, 2x
11. Superkvinta	1 1/3'	7
12. Mixtura	1'	11, 4x
13. I-I	4'	
14. II-I	8'	
15. II-I	4'	
16. II-I	16'	

II. manuál, C-g3, 56 kláves a tónů

17. Kryt líbezný	8'	1
18. Principál	4'	2
19. Viola di Gamba	4'	3
20. Oktáva	2'	4
21. Tercie	1 3/5'	v postamentu 2
22. Pikola	1'	v postamentu 1
23. Cimbál	1/2'	v postamentu 3
24. II-II	4'	
25. Tremolo		

Pedál, C-f1, 30 kláves a tónů

26. Subbas	16'
27. Oktávbas	8'
28. Basseskvaltera	5 1/3' 2x
29. Mixtura	2' 4x?

30. Zvony	s elektrickým ovládáním
31. I-P	8'
32. II-P	8'

Pomocná zařízení:

Tlačítka pod I. man: F-PL-TT-0 (Vypínač); A-B-AAP (Automatický anulátor pedálu)

Vypínač crescendo – šlapka nad prahem pedálu; Crescendo válec

Stav nástroje: Varhany neprošly od svého vzniku v r. 1985 žádnou rozsáhlejší opravou. Funkční materiály jsou na hranici životnosti (papíry, míšky, plsti). V rámci jejich zachování v současné podobě je nutná jejich generální údržba – oprava, která bude spojena s konzervací jednotlivých součástí. Tyto práce může provádět varhanář se zkušenostmi s pracemi na podobných nástrojích bez nutnosti držení licence MK ČR k restaurování varhan. Na prováděné práce je však nutné vydání závazného stanoviska – rozhodnutí k údržbě varhan.

Literatura:

- Sochora, P.: Varhany na Zlínsku. Bakalářská práce na ÚHV FF MU v Brně. Nedatováno.
- Frydrych, K.: Výzkumná zpráva o stavu varhan v regionu Ždánsko. Bakalářská práce na ÚHV FF MU v Brně, 2008.
- Koukal, P. a kol.: Metodika NPÚ – Péče o varhany a zvony a jejich památková ochrana. Praha, 2006.
- Karta movité KP – varhanní skříň
- Prohlídka a dokumentace varhan pisatelem této práce v IX/2022, archiválie organologa Arcidiecéze olomoucké.

Popis prací při generální údržbě a konzervaci varhan

Celková koncepce generální údržby a konzervace varhan

Nástroj od svého vzniku v r. 1985 neprošel řádnou opravou, proto je nutné v rámci jeho zachování k tomu zásadnímu technologickému kroku přistoupit nyní. Základním požadavkem generální údržby a konzervace nástroje bude odborný a zodpovědný varhanářský přístup k jednotlivým dílům a částem nástroje. Bude postupováno dle Metodiky NPÚ, tzn. v modu údržby nástroje.

Po předání pracoviště – kůr kostela – bude nástroj částečně demontován a odvezen do dílen, kde bude kompletně očištěn od hrubých nečistot a připraven tak ke 1. kontrolnímu dni, na kterém budou prodiskutovány všechny technologické postupy, rozsah díla atp. Pokud dojde ke změnám oproti tomuto záměru, bude nutné o těchto skutečnostech informovat příslušné pracovníky NPÚ a SPP a může následně dojít ke změně rozhodnutí – závazného stanoviska. V průběhu díla bude zároveň probíhat dokumentace průběhu díla a jednotlivých součástí nástroje, která bude součástí průběžných zpráv při fakturaci díla a následně i závěrečné zprávy.

Po zmíněném KD budou práce dál probíhat na dílně varhanáře a v kostele v Mysločovicích.

Varhanní skříň: kompletní čištění a konzervace všech částí a dílů, truhlářské výspravy; vše mimo dekor varhanní skříně, tj. z její vnitřní strany. Zároveň dojde i ke komplexnímu čištění a konzervaci prostoru pod varhanami (pod hracím stolem, pódiem a hrací částí varhan).

Doplnění funkčních prvků: dojde ke zhotovení výklopných výplní v rámoví pod podélnými vzdušnicemi (bylo původním záměrem, nebylo však nikdy provedeno a nyní je tak prostor pod vzdušnicemi nevhodně zakryt vlnitými plechy).

Varhanní prospekt: kompletní čištění mokrou cestou. Drobné cínařské výspravy; konzervace mikrokrystalickým voskem.

Nosná konstrukce varhan: kompletní revize, truhlářské výspravy a doplnění nosných konstrukcí na traktuře varhan, konzervace všech částí a dílů.

Hrací stůl: kompletní rozbor, čištění, konzervace a truhlářské výspravy všech částí s a dílů včetně pneumatického vedení. Kompletní výměna všech papírů, kůží, filců, míšků a membrán, všech dosedových materiálů (včetně spojek, pomocných zařízení a vzdušniček). Nová kalibrace kláves, výměna všech per; nová regulace všech chodů, zprovoznění a bezvadné zfunkčnění všech částí stolu (bezchybné funkce všech aparátů). Odstranění nevhodných krycích plechů nad prahem pedálu a nad crescendem: zapravení otvorů a oprava prahu pedálu. Výměna nevhodné šlapky vypínače crescenda (amatérské provedení). Revize a oprava elektro-zapínání a ovládání pedálových zvonů (oprava kontaktů, estetizace provedení).

Traktura: kompletní rozbor, čištění, konzervace a truhlářské výspravy všech částí a dílů. Výměna všech měkkých materiálů (kůže, plsti atd.), kompletní zfunkčnění a zaručení bezproblémového chodu (všechny vzdušničky, relé a mezirelé). Bude zhotoveno zesilující a dostatečně kalibrované mezirelé pro I. manuál dle použitých vzorů, které zaručí bezchybný chod celého stroje (t. č. nevhodné propojení přes nekvalitní mezirelé pro 3 vzdušnice).

Vzdušnice: kompletní rozbor, čištění, konzervace a truhlářské výspravy všech částí a dílů. Revize všech kuželek (výměna vadných) včetně vedení a usazení, oprava usazení, nová kalibrace (tzn. kompletní rozbor všech, revize kůží: případná výměna netěsnících, revize a případná výměna vedení: drát se závitem). Oprava a případná výměna všech měkkých materiálů (oříšky, filce, plsti), nové těsnící kůže (plsti) a nové olepení papírem. Kompletní oprava rejstříkových ventilů včetně funkčních vedení; výměna pér a kožených potahů. Oprava všech píšťalnic a usazení píšťal (lavečky, stojánky, věšáčky spod.), doplnění chybějících prvků a zesílení nosných konstrukcí. Toto bude provedeno u všech šesti vzdušnic.

Vzduchová soustava, tj. hlavní magacínový měch, vyrovnávací měch pro II. man., vzduchové vedení, tremolo: kompletní čištění, konzervace a truhlářské výspravy všech částí a dílů, všech materiálů – i kov. Kompletní výměna všech měkkých materiálů na všech měchách a vzduchové soustavě (papíry, kůže, filce atd.); kompletní oprava regulace a vedení všech měchů (péra, nůžky atd.). Zachování původního tlaku vzduchu: 85 mm Vs.

Oprava tlumící bedny, nové olepení papírem; bude zhotoveno nové sání do bedny elektroventilátoru (viditelná část z Lg s filtrační síťkou) z prostoru varhan (nad dveře vstupu do oddělené místnosti); proběhne rekonstrukce regulační záklopký dle klasického varhanářského provedení s roletou; bude zhotoveno nové, kapacitně odpovídající vedení vzduchu ke II. manuálu; revize a případná oprava elektroventilátoru (čištění, kalibrace); zapojení elektrozařízení s elektrevizí dle současných norem ČSN. Proběhne i oprava tremola pro II. man.

Obecné restaurování píšťal:

- Lg: kompletní čištění, konzervace a truhlářské výspravy všech částí a dílů. Grafitování průlinek. Revize těsnosti dřeva a zátek, případná výměna těsnících kůží u krytů kalibrace předkrývek.
- Zn/SnPb: kompletní čištění mokrou cestou, revize ladítek, rovnání těl, cínařské výspravy, revize kloboučků a případná částečná výměna těsnící kůže u krytů a polokrytů, doletování chybějících vousů atd. Kompletní revize ladiček a jejich oprava. Budou odstraněny všechny izolepy, olepy apod., které byly v průběhu amatérsky implementovány.

Regulace, intonace a ladění varhan: nebude měněno. Jednotlivé rejstříky budou srovnány, tzn. budou odstraněny defekty v intonaci píšťal. Nástroj bude následně kompletně regulován (traktura), intonován a naladěn.

Další: kompletní výmalba kůru nad varhanami a za varhanami. Dokumentace díla, příprava materiálů na kontrolní dny, závěrečná zpráva. Převozy dílů nástroje mezi kostelem a dílnou varhanáře.

Použité materiály: Lignofix-Varhany III, Solakryl, mikrokrystalický vosk, tmely, včelí vosk, damara, karnaubský vosk, kalafuna. Dráty, zinkochromátovací lázeň, Revax. Dřevo, kůže (různé druhy, dle použitých vzorů a funkčnosti; kůže budou bez chromového činění), kostní a kožní klíh, kontaktní a expanzní lepidlo, disperzní lepidlo, papíry, míšky a membrány (štípenka, simile, Ventil u. Membranleder., nebude použit Polypel). Cín, olovo a materiály potřebné k cínařským opravám. Kovové díly dle použitých vzorů (šrouby, osičky, vedení atd.).

Technologické postupy

- Lg díly: mechanické případně mechanicko-chemické čištění, vyjma brusných papírů, čištění tlakovým vzduchem a omýváním vodou s přísadkou a dále suchou párou. Konzervace Lignofixem III-varhany. Finální úpravou bude voskování, případné výletové otvory budou zapraveny tmelem. Tmelení: směs vosků, epoxidových a akrylátových tmelů. Lepení: klíh za tepla, disperzní, kontaktní a expanzní lepidlo.
- Kovové díly: čištění mechanicky, příp. chemicky všech korozí, restaurování tanátováním, příp. černěny zinkochromátováním (stabilizace spolu s mikrokrystalickým voskem) a bude použit Revax (PbSn a kovové díly). Opravy všech poškození.
- Letování, zapojování elektrických a elektronických součástek.

- Konzervace bude prováděna nátěrem.

V Olomouci dne 5. 10. 2022

Zpracoval:

Jan Gottwald, organolog Arcidiecése olomoucké, v. r.

77110 Olomouc, Biskupské nám. 2

M: 603185879, gottwaldjan@seznam.cz